

1 Linnamäkien, Maarin ja Pappilanpellon alue

Suojelu- ja rauhoituspäätökset

Iso Linnamäki muinaismuistoalue (Tunnus FI.1000272.1000006162)

Pikku Linnamäki muinaismuistoalue (Tunnus FI.1000272.612010025)

Pohjavesialue, jolla sijaitsee varavedenottamo Valtakunnallisesti merkittävä perinnemaisema Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY)

Valtakunnallinen maisemakokonaisuus Porvoonjo-kilaakso

Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000-alue (FI 0100074). Sen asemakaava-alueella sijaitsevan osan toteutuskeinona on maankäyttö- ja rakennuslaki ja Maarin lahdella vesilaki.

Valtakunnallinen harjajensuojeluohjelma

Kuva 1 Ilmakuvalla on rajattu alueita, joita erilaiset suojelupäätökset koskevat.

Maanomistus

Isolinnamäki on valtion, pappila seurakuntayhtymän, viheralueet kaupungin omistuksessa ja yksi asuintontti on yksityinen.

Natura-alueen luontotyypit

Kuva2. Kartan Natura-alueen luontotyypeistä on laatinut Metsähallitus, Helena Lunden 2014.

- 7140 - Vaihtumissuot ja rantasuot
- 9050 - Lehdot
- 9060 - Harjumetsät
- 6270 - Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt
- 6430 - Kosteat suurruohoniityt

Osa nuorista lehtipuumetsistä on kartalla merkitty lehtoiksi, vaikka niille ei vielä on muodostunut lehtometsille tyypillistä maannosta. Kantakartan väriyksessä on merkitty pellot ruskehtavankeltaisella ja Pappilan rinneniitty kirkkaan keltaisella.

Historia

Vanhan Porvoon vieressä kohoaa Porvoonjokilaakson tasanteesta kolme jyrkkärinteistä harjusorakumpua. Iso Linnamäki on 30 metriä korkea, Pikku Linnamäki 10 metriä ja Vesilaitoksen viereinen mäki on noin 20 metriä korkea. Isolinnamäeltä on löydetty useita esineitä keskiajalta ja joitakin esineitä kivikaudelta, kampakeramiikan ajalta. Silloin rantalinja oli noin 25 metriä ylempänä kuin nykyisin ja Linnamäen huippu oli saari ulkosaaristossa. Pikku Linnamäki on varhaisen rautakauden kalmisto, joka ajoittuu vuosille 0–400 jKr. Silloin meren pinta oli noin viisi metriä nykyistä korkeammalla ja kukkula oli pieni sorapohjainen saari.

Iso Linnamäki (jatkossa Linnamäki) on noin 1500 m² laaja muinaislinna. Se sijaitsi aikanaan Porvoonjoen suulla ja hallitsi jokea ja samalla koko Porvoonjokilaaksoa. Linnan rakentajista ja vaiheista ei ole varmaa tietoa. Rakennustoimintaa on ollut jo 800–900-luvulla ja esinelöytöjen perusteella myös keskiajalla. Luultavasti linnoitus kytkeytyy ruotsalaisten itään suuntautuneeseen valta-aseman laajentamiseen 1200-luvulla. Linnamäellä saattoi sijaita voutikunnan hallintokeskus 1300-luvun lopun levottomina aikoina. Keskiajalla Porvoo oli Itä-Uudenmaan keskus. 1600-luvulla linna oli jo hylätty ja sitä alettiin pitää muinaismuistona jo 1700-luvulla. Lakialuetta on tutkittu vuonna 1886 ja valleja 1971.

Maarin lahti Linnamäen vieressä oli muinaissatama. Limisaumainen aluksen hylky, joka löytyi Maarin laidunniityn sedimentistä, on ajoitettu 1500-luvulle. Maaria ja jokea on käytetty sekä hyödyntä virkistyskalastukseen hyvin pitkän ajan. Lohenkalastusoikeudet kuuluivat 1300-luvulla Padisten luostarille, joka sijaitsi Tallinnan lähellä. Ruotsin kuningas Maunu Eerikinpoika antoi vuonna 1351 Padisten luostarille myös Porvoon kirkon pappien nimittämisoikeuden.

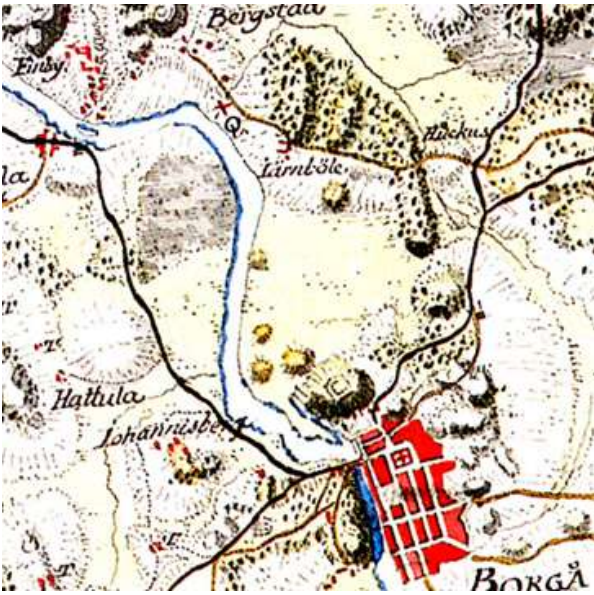
Linnamäen kulttuurihistoriaan liittyy pitkä kuvaamisen historia, jossa Linnamäki on näköalapaikka tai tapahtumien näyttämö. Suomen vanhin kaupunkimaisemamaalaus on tehty Linnamäellä vuonna 1789. Albert Edelfelt maalasi elokuussa 1892 samaa kaupunkinäköymää, jossa hän esittää kaupungin juurevan ikihongan taustalla. Linnamäellä on harvinaisen pitkä historia nähtävyyshöhtöinä. 1800-luvulta Muinaislinnan alue oli suosittu matkailukohde. Linnamäki on ollut myös kaupunkilaisten juhlapaikka vuosisatojen ajan. Linnamäki lunastettiin valtiolle arvokkaana muinaisjäännettönsä vuonna 1908.

Kuva 3. Albert Edelfelt 'Porvoo linnamäeltä nähtynä' 1892.

Kuva 4. F.A. Von Numers Laveeraus 1789.

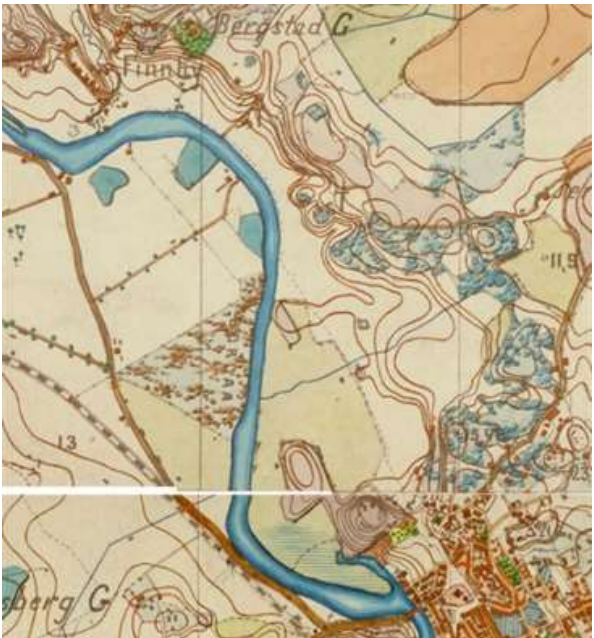

Maiseman kehitys

Jokilaakson eteläosassa ei tunneta muinaisten asukkaiden asuinsijoja. Kasvilajiston muinaistulokkaat kertovat tästä varhaisesta asutuksesta Linnamäkien ympäristössä. Rehevillä tulvarannoilla niitettiin luonnonheinää karjalle ja laidunnettiin jo rautakaudella. Jokilaakson avoin maisematila saattaa olla syntynyt jo keskiajalla. Maarin lahti oli silloin meren poukama Porvoonjoen suussa. Linnamäen vallien muotoilu ja rakentaminen on edellyttänyt mittavia maansiirtotöitä ja paalurakenteita. Linnamäen laelle tehtiin 47 x 32 metriä laaja keskustasanne, jota ympäröi kaksi jyrkkäseinäistä 5 ja 4 metriä syvää, kuivaa vallihautaa.

Kuva 5. Kuninkaankartastossa on 1770-luvulla Linnamäki piirretty niittyjen keskelle jyrkkävarjoisena mäkenä. Nelliön muotoinen merkintä sen laella kuvaa vallihautoja. Linnamäen lakialueen ja laiduntamattomien rinteiden metsittyminen on alkanut luultavasti jo 1700-luvulla tai aikaisemmin. Pikkulinnamäen kalmisto ja viereiset harjukumpareet on esitetty ilman puustomerkintää keltaisina harjukumpuina. Jokilaaksoa rajaavat metsäiset selänteet. Porvoon kaupunki on esitetty punaisella ja kirkko on merkitty ristillä.

Kuva 6. Senaatinkartta esittää 1880-luvulla Linnamäet havupuuvaltaisina kukkuloina niittyjen keskellä. Etelärinteiden liepeellä on karttaan merkitty jollain tavalla rakennettu alue, ehkä Pappilan satamaan liittyvä varikko tai talouspiha. Pappilan tilakeskus oli osittain Linnamäellä entisen linnavallin päällä. Maarin lahti ulottuu pitkälle ja Maarin niemi on merkitty tulvaniityksi.

Linnamäkiä ympäröivä maatalousmaisema oli Pappilan hallussa vuosisatojen ajan. Pappilan palkollisten tehtävänä oli jo 1800-luvun alussa pitää Linnamäki siistinä. Pappila huolehti linnavallien portaista sekä mäelle tehdyistä kukkaistutuksista. 1800-luvun lopun kansanjuhlista on säilynyt valokuvia, joissa juhlayleisö näkyy valoisassa männikössä.

Kaupunki otti Linnamäen hoidon tehtäväkseen vuonna 1902. Vallien yli kulkua helpottavat puusillat rakennettiin 1980-luvulla. Kaupunki on hoitanut metsikköjä puistometsinä, joissa on maisemakuvallisena tavoitteena puistomainen harva männikkö. Museoviraston hoitoryhmä otti osaa muinaismuistoalueen hoitoon 1990-luvulla.

Kuvat 7. Ote ilmakuvasista vuodelta 1969. Linnamäkien puustot erottuvat yhä selvästi ympäröivistä pelloista ja niityistä. Maarin niemellä on uimala ja veneveistämö. Pappilan pelloilla näkyy asuintontteja ja rannassa sahan toimintaan liittynyt alue.

Kuva 8. Valokuva Linnamäestä ja Maarista 1890-luvulta. Pappilan talousrakennukset erottuvat kuvassa oikealla vallirinteen päässä. Kärrytie johtaa pappilan talouskeskukselta alas Maarin rantaan ja jatkuu Linnamäen lievettä seuraten Maarin niemelle ja jokirantaan, missä oli silloin laajat laitumet. Tämä tie erottuu nykyisin maastossa polkuna.

Maarin niemi on niin matala hiekkasärkkä, että se lienee tullut meren pinnasta esiin vasta 1600-luvulla. Silloin Linnavuoren puupaalutukset olivat jo raunioitumassa. Maarin lahden ja rantojen kasvilajisto on poikkeuksellisen rikas. Lajistoa kartoitettiin jo 1800-luvulla ja kasvilajiston kehitystä seurataan edelleen. Lajiston muutokseen vaikuttavat veden laadun muuttuminen, lahden rehevöityminen ja madaltuminen maan kohotessa, sekä veden huono vaihtuvuus kapenevan suuaukon kautta. Suolaista merivettä työntyy Maariin asti vain harvojen meritulvien aikana. Vesi vaihtuu enemmän makeasta vedestä, jota tulee sadevedestä ja Linnamäeltä suotautuvana lähdevetenä.

Vedenottamo otettiin käyttöön harjumäkien välisellä kannaksella Vuonna 1923. Vuodesta 1982 lähtien on Linnamäen vesilaitos toiminut varalaitoksena. Putkien ja ojien kaivuutöistä on entisillä pelloilla jälkinä suoralinjaisia maakasoja, joille on kasvanut puustoa ja pensaikkoja. Vesilaitoksenmäen männikköön alkoi kasvaa kuusialikasvosta, kun laidunnus ja hoito leirintäalueen vuoksi loppuivat. Kun 1980-luvulla vastustettiin metsien hoitohakkuita, päätettiin Vesilaitoksenmäen antaa kehittyä luontaisesti säästömetsänä. Kuusialikasvos ohitti kasvussaan vanhat männyt 1900-luvun lopussa. Varjostuksen vuoksi männyt heikentyivät, karsiutuivat ja useat keloutuivat.

Pappilan maatalous ja karjanhoito lopetettiin 1960-luvulla. Pappilan maatalousrakennukset purettiin ja nykyinen pysäköintialue alkoi kehittyä itsestään. Pappilan pelloille alettiin suunnitella asuinalueita jo 1930-luvulla, mutta se rakentui pääosin 1960-luvulla. Kaupunki osti peltomaat ja osa säilytettiin perinteisessä viljelykäytössä. Laitumet alkoivat metsittyä heti, kun laidunnus loppui. Mäkien itäpuoleiset varjoisat ja lähteelliset vierustat jätettiin viljelemättä ja niihin alkoi kasvaa lehtipuumetsiköitä. Maarinlahden imuruoppausmassat läjitettiin 1990-luvun lopulla keskeiselle peltolohkolle, ja ruoppausmassoille alkoi kasvaa lehtipuita.

1900-luvun puolivälissä Linnamäet ja joen ranta Maarin niemellä olivat suosittua ulkoilualuetta. Linnamäen kannaksen kohdalle saatettiin rakentaa jonkinlainen kulkusilta Maarin lahden pohjukan yli jo 1800-luvulla. Silta Maarin lahden suulla näkyy jo vuoden 1937 kartassa. Uimalaitos siirrettiin 1950-luvulla Maarin niemeen. Vesilaitoksen vieressä oli leirintäalue 1960- ja 1970-luvulla. Kukkuloiden maastossa käytiin jopa motocross-kilpailuja Suomen mestaruudesta. Maarin niemen kärjessä toimi vuosikymmenen ajan myös pieni veneveistämö. Jokirannassa oli muutaman vuosikymmenen ajan vastarannan sahaan liittyviä toimintoja. Pikkulinnamäen kalmisto löydettiin, tutkittiin ja rauhoitettiin muinaisjäänneksenä 1960-luvulla. Uimala suljettiin

jokiveden laadun huonontuessa 1970-luvulla. Niihin aikoihin kaivettiin Maarin niemelle viemäri-
linja ja ojia. Heti sahan, uimalan ja leirintäalueen käytön ja niittyjen laidunnuksen loputtua
alkoivat pensoittuminen ja metsittyminen. Puustot katkaisivat maisematilan sekä näkymäyh-
teydet rantareitiltä Linnamäelle ja kaupunkiin muutamassa vuosikymmenessä.

Joen varteen rakennettiin rantareitti 1990-luvulla ja rantavyöhykkeen virkistyskäyttö elpyi.
Maarin laidunniityllä oli 1990-luvulta vuoteen 2014 koirankoulutusalue, jonka käyttäjät ajoivat
autoilla ulkoiluteitä pitkin ja pysäköivät Maarin niemen rantaniityille.

2000-luvun alussa

Linnamäki on suosittu matkailukohde. Se on myös suosittu juhlapaikka. Se toimii
historian, biologian ja maantieteen kansallisena opetuskohteena varsinkin keväs-
ten luokkaretkien aikaan. Kaupunkilaiset käyttävät sitä päivittäiseen virkistykseen
ja viihtymiseen, näköalapaikkana ja kävelyalueena. Rinnemaastoa käytetään vaa-
timaan liikuntaan ja maastopyöräilyyn. Linnamäki on pohjavedenottamon vieressä
ja merkittävä pohjaveden muodostumisen alue.

Näkymät Linnamäeltä joelle ja Pappilan niityn yli Vanhaan Porvooseen ovat lähes
kokonaan umpeutuneet. Näkymät peittää muinaismuistoalueelle kasvanut nuori
männikkö. Ulointa valliharjaa kehystää pääasiassa elinvoimainen hongisto. Albert
Edelfeltin maalaama vanha mänty, sen paljas juuristo ja paikka ovat yhä tunnis-
tettavissa, mutta vastavallin nuoren männikön latvukset peittävät kaupunkinäky-
män. Ikimännyn oksisto on kasvanut pituutta ja muodostaa pitsin, jonka läpi erot-
tuu kirkon katto.

Linnamäen nykyiset portaat ja sillat ovat puurakenteisia eivätkä riko maisemaku-
vaa. Vanhat tiet kestävät hyvin kulutusta. Rinteet sen sijaan eivät kestä, ja kes-
keiseen etelärinteeseen on kulunut ikävä ura. Lakitasanteen vanha männikkö on
heikossa kunnossa ja sienitautien vaivaama. Osa puustosta on keloutunut eikä
nuoria mäntyjä juuri ole. Tanner on kulunut ja heikkokasvuista heinikkoa. Valli-
hautojen muoto peittyy paikoin tiheään pensaikkoon ja vesakkoon. Linnamäen
paahderinteillä metsittyminen etenee. Silti perinnebiotoopin eliölajisto on yhä
rikas. Avoimeen rinteeseen kuluneet polut heikentävät vallien hahmoa. Linna-
vuoren pohjoiseen ja itään suuntautuvilla varjorinteillä varttunut kuusikko on
huonokuntoinen ja aukkoinen sieni- ja hyönteistuhojen vuoksi. Kuusikon pohja
on heinittynyttä ja paikoin tiehää pensastoa. Linnavuorta kiertävien kärrytenien
varsilla alarinteiden muoto peittyy nuoren puuston taakse.

Pikkulinnamäen kalmistokukkula ei erotu maisemassa. Ympärillä kasvavat kuuset
ja nuori tiheä lehtipuuvesakko peittävät mäen muodon. Vanhat pihlajat, kuuset
ja osa männyistä ovat huonokuntoisia. Mäen pohjakasvillisuus on heinittynyt,
mutta joukossa esiintyy muutamia muinaistulokkaita. Kalmistokiveyksiä ei erotu.

*Kuvat 9-11. Maisemakuvia Linnamäeltä vuodelta 2016. Ylinnä etelärinteeseen nä-
kymä kohti kirkkoa, keskellä pohjoisrinteen kuusikkoa ja alinna Pikkulinnamäen
männikköä ja pensastoa.*

Kuvat 12-16. Näkömääaukko Linnamäeltä jokilaaksoon on hyvin kapea. Vallihautojen muoto peittyy tiheään lehtipuuvesakkoon. Vanha peltotie on ulkoilukäytössä. Perinneaita rajaa Maariin palautetun laitumen. Ilmakuvassa näkyy Vanhaa Porvoota, Linnamäkeä, joen rantareitti sekä Maarin lahti.

Pappilan pelloista on noin kuusi hehtaaria yhä viljeltyjä viljapeltaina tai viherkesantona. Pieni ala on palstaviljelyalueena. Maarin laidunniitty on palautettu lyhyen metsittymisjakson jälkeen laitumeksi. Sen harvinainen niitylajisto on osittain elpynyt.

Nuoria koivu- ja haapavaltaisia lehtipuumetsiköitä on kasvanut rantavyöhykkeelle sahatoiminnan alueelle, ojien ja peltoideiden viereen sekä kosteille varjopaikoille. Puusto peittää Linnavuoren ja Vanhaa Porvoota kaukomaisemassa, Suomenkyläntieltä ja joen varren reitiltä.

Linnamäen vesilaitos toimii nykyisin varavedenottamona. Vesilaitoksen mäen kuusikko kärsi kuivista kesistä vuosittuhannen alussa ja kaarnakuoriaiset levisivät sinne. Monet kuuset kuivuivat pystyyn ja osa on jo katkennut tai kaatunut. Puusto aiheuttaa vaaraa poluilla ja pihalla liikkuville. 2000-luvun alussa rakennettiin Maariin jätevedenpumppaamo ja uudet viemäriputket vedettiin rantareitin varteen.

Pappilan rinnenaiitty on hoidettu avoimena Linnamäen ja Vanhan Porvoon välissä. Se on suosittu pulkkamäki. Sen lajistossa esiintyy toisinaan harvinaisia kulttuurikasveja ja kulttuurin seruralaislajeja rikkaan siemenpankin vuoksi. Niityn rannassa on kolmen metrin korkeuskäyrän tuntumassa ihmistoiminnan muovaamalta vaikuttava vallimainen muoto ja tasanne, jotka saattavat liittyä muinaisen sataman rakenteisiin. Muinaissatamaa ei ole tutkittu.

Joen rannan valaistu pääulkoilureitti on yksi Porvoon suosituimmista reiteistä ja tuo myös työmatkapyöräilijöitä keskustaan. Maarin suun silta ei kestä enää ajoneuvoliikennettä ja on kevyenliikenteen silta. Alueen vanhat maatalouden kärrytiet ovat säilyneet ja ovat nykyisin virkistyskäytössä. Maarin niemi on nuorison suosiossa

oleskelualueena. Rehevää rantatasannetta niitetään virkistyskäyttöä varten aurinkoniityksi ja osa leikataan puistonurmeksi. Alueella on ilmennyt jonkun verran hygieniaongelmia. Maarin pienvienelaiturit ovat suosittuja. Ne ovat lukittuja, eikä niille pääse istuskelemaan.

Erityiset arvot

Linnamäen **antikvaariset arvot** liittyvät muinaislinnan rakentamiseen ja käyttöön varhaiskeskiajalla. Arvot kiinnittyvät maaston muokattuun muotoon, vielä tutkimattomiin maahan hautautuneisiin rakenteisiin ja irtojäännöksiin sekä kaivausten löydöksiin museon kokoelmissa. Pikkulinnamäen antikvaariset arvot liittyvät kalmistoon. Ne kiinnittyvät kumpareen muokattuun muotoon, maaperässä säilyneisiin jäänteisiin ja kalmistokiveyksien pintoihin. Pappilan peltojen ja niittyjen sekä Vesilaitoksenmäen antikvaariset arvot liittyvät mahdollisiin jäänteisiin vanhasta maankäytöstä, asuinpaikoista ja viljelyksistä. Maarin antikvaariset arvot liittyvät muinaissatamaan. Maarin rantojen, laidunniityn ja vesialueen sedimenteissä saattaa olla laivojen jäänteitä ja rantapenkereessä satamarakenteita. Avoimet maisematilat voivat tuoda esiin muinaislinnan, kalmistosaaren, muinaissataman ja Vanhan Porvoon selkeän rajan.

Linnamäen ympäristössä on erityisiä **luontoarvoja**. Eteläinen paahteinen vallirinne on kasvillisuuden ja hyönteislajiston vuoksi valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema. Vallikedoilla, Pappilan rinneniityllä ja Pikkulinnamäen kärjessä kasvaa myös muinaistulokkaita ja varhaisia ihmisen seuralaislajeja, joita kasvaa Suomessa vain muinaisilla asuinpaikoilla ja keskiajalta peräisin olevissa kaupungeissa. Oletettavasti Linnamäkien rinteillä ja Maarin niityillä on myös rikas siemenpankki. Pienialaisissa nuorissa lehtimetsiköissä on mosaiikkimainen kasvustorakenne, joka on sopiva elinpiiri monille lintulajeille. Nuorten lehtipuustojen lyhytikäiset pioneeripuulajit ovat paikoin jo biologisen ikänsä lopussa ja huonokuntoisia. Niiden runsas lahopuu ja niityn laidunnus ovat rikastaneet alueen eliölajistoa.

Harjumäet ja Pappilan rinneniitty ovat tärkeitä **pohjaveden** muodostumisalueita. Vedenotamo sijaitsee Vesilaitoksenmäen alarinteessä.

Linnamäki on suosittu **matkailukohde** sekä muinaislinnana että sieltä avautuvien maisemien vuoksi. Sillä on poikkeuksellisen pitkä historia matkailukohteena, virkistysalueena ja juhlapaikkana. Se on arvokas **opetuskohte** mm. historiassa, maantieteessä, biologiassa sekä tähtien katselussa ja yölaulajien kuuntelussa. Linnamäki on tunnelmaltaan ainutlaatuinen, ehjä ja vanhakantainen. Iltahämärissä voi yhä kokea aidon luontaisen valomaiseman ja nähdä tähtitaivaan sekä valaistun kaupungin, koska Linnamäkeä ei ole muutettu valaistuksella. Kohteen arvot matkailu- ja opetuskohteena kiinnittyvät näkymäyhteyksiin, vallien ja lakitasanteen muotoon, paikan tunnelmaan, hiljaisuuteen ja hämäärään, kasvi- ja eläinlajistoon, tunnettuun historiaan ja käytettävissä olevaan informaatioon.

Maiseman kulttuuriperintöön liittyvät arvot ovat moniselitteisiä, mutta ne kiinnittyvät vahvimmin näköyhteyteen vallien harjalta avointen niittyjen yli Vanhaan Porvooseen, Porvoonjoelle ja viljelyaukealle. Lakialueen ja reunavallin vanhat männyt ovat tärkeitä kohteen maisemallisina tunnusmerkkeinä. Reunavalleilla kasvavat männyt myös suojaavat vallinharjaa eroosiolta. Lisäksi jo vanhastaan maasta paljastuneet ja kaarnoittuneet juuret ovat tutut Edelfeltin maisemamaalauksesta. Ne kertovat 1700-luvun soranoton aiheuttamasta eroosiosta ja vallinharjan kapenemisesta. Maarinlahden itärannan ja Pappilan rinneniityn erityisarvo kulttuuriperintönä kiinnittyy siihen, että maisema on ehjä, avoin ja vanhakantainen. Se ei sisällä mitään uusia rakennettuja elementtejä, jotka viittaisivat paikan uusiin käyttömuotoihin. Aukea tila korostaa taustan Linnamäkeä ja Vanhan kaupungin selvää rajaa. Linnamäen merkitys kauko- maisemassa on lähes kokonaan hävinnyt, sillä mäki peittyi kuusikoiden ja nuorten lehtipuus-

tojen taakse. Pappilan peltojen maatalousvaiheen kulttuuriperintö näyttäytyy maisemassa vieläkin, joskin pirstaleisina peltoina sekä niitty- ja laidunalueina. Uuteen kaupunkikulttuuriin liittyvä viljelyvaihe on alkanut Pappilanpellolla palstapuutarhana, laitumena ja mehiläistarhana.

Linnamäet, Maarin ranta ja Pappilanpellon alue ovat tärkeitä **virkestys**alueita. Virkestysarvot kiinnittyvät vahvasti Maarin niemelle, jonka rannan aurinkonurmilla nuorisoviiketty. Valaistujen rantareittien on yksi suosituimmista ulkoilureiteistä. Linnamäkien ympäristö on yksi harvoista hämäristä ja hiljaisista kaupunkialueista ja siellä voi aistia vanhakantaisen maiseman. Laiduneläimet, runsas laululinnusto, erilaiset biotoopit ja harvinaiset kasvilajit tekevät alueesta poikkeuksellisen monipuolisen virkestysalueen.

Maari on kasveista tunnettu murtovesilahti. **Tieteellisesti** alueen kasvillisuus on merkittävä, sillä tutkimussarja on poikkeuksellisen pitkä. Lahden, rantojen ja niittyjen kasvillisuutta on kerrotettu ja seurattu jo 1800-luvun lopussa. Kasvilajisto on yhä rikasta ja sisältää harvinaisten luonnonlajien lisäksi muinaistulokkaita, kulttuurin seuralaislajeja ja hyvin vanhoja hyötykasveja, joita on viljelty entisillä ryytimilla. Rantojen, Linnamäkien ja Pappilan niittyjen maaperän siemenpankissa uinuu muinaiskasvilajien ja vanhojen kulttuurilajien siemeniä, joista aika ajoittain ja kasvaa esiin yllättäviä kasviarvinaisuuksia.

Uhkatekijät, herkkyydet ja mahdollisuudet

Kiinteitä muinaismuistoja uhkaa kaikenlainen kaivutyö. Pikkulinna-
mäen kalmistokiveyksiä uhkaa metsittyminen, sillä kasvavat puut liikkuvat kiviä ja juuristot muuttavat maanalaisia kerroksia. Huonokuntoinen puusto aiheuttaa vaaraa kiveyksille ja ulkoiluteiden käyttäjille. Kalmiston erottuminen maisemassa heikkenee edelleen umpeenkasvun jatkuessa. Maisemallinen viesti mäen ainutlaatuisesta kulttuuriperinnöstä kiinnittyisi vahvimmin kalmistokumpareen muodon ja kalmistokiveyksien näkyvyyteen mäkeä kiertävälle ulkoilutielle. Mäkeä voidaan korostaa erityisellä puulajistolla ja puiden asetelmalla sekä pohjakasvillisuuden erilaisella hoidolla. Kevyt lammaslaidunnus toisi esiin maaston pienpiirteitä ja tukisi harvinaisen ketolajiston palautumista.

Kuvat 17 ja 18. Rehevöityvä Maarin lahti ja kuluva vallirinne.

Linnamäen lakialueella ja etelärinteellä ongelmina ovat kovasta käytöstä johtuva maaston eroosio, kasvillisuuden kuluminen, roskaantumisen ja ilkivalta. Maastoliikunnan aiheuttamat kulumisurat muuttavat oleellisesti vallin muotoa ja hahmoa. Rinteiden muoto muuttuu vähitellen myös luontaisen eroosion vuoksi. Portailla, silloilla ja esteillä voidaan ohjata kulkua. Eroosiosuojauksella voidaan vahvistaa rinteitä ja paikoin kunnostaa kuluneita ja murtuneita valleja. Maastopyöräilyä ja rinnejuoksua voidaan ohjata ja paikoin kieltää. Vanhat männyt ja kuuset ovat paikoin huonokuntoisia. Heikentyneet puut ovat alttiita sairauksille, hyönteis- ja myrskytuhoille. Huonokuntoinen ja keloutunut puusto aiheuttavat vaaraa lakialueen ja ulkoilupolkujen käyttäjille. Linnamäen maisemalliseen rooliin on odotettavissa suuri muutos, jos varsin tasaikäinen pari sataa vuotta vanha männikkö kuivuu vähitellen tai kaatuu myrskytuhoon vuoksi. Männikön jatkuva kasvatusta olisi suotavaa maisemakuvan säilyttämisen, pohjaveden muodostumisen vuoksi ja ehkäisemään eroosiota. Toinen mahdollisuus on palauttaa Linnamäki täysin avoimeksi, jolloin sen muoto näkyisi ja erottuisi selvästi ihmisen muotoilemana linnavuorena. Paljastetut jyrkät rinteet ja vallihaudat vaatisivat paljon niittotyötä, jotta ne pysyisivät avoimina.

Perinnemaiseman kasvi- ja eliölajiston säilymistä uhkaavat vakavasti ketojen pinta-alan pieneneminen ja varjostus. Maarin lahden rantojen lajistoa uhkaa rehevöityminen. Villivihannesten keruu on vakava uhka harvinaiselle lajistolle. Perinnemaiseman kasvi- ja eliölajiston säilymistä uhkaa jossain määrin myös virkistyskäytöstä aiheutuva kulutus. Toisaalta vähäinen tallaus ylläpitää biotooppeja, joille on ominaista vähäinen maanpinnan häirintä. Eliölajisto yksipuolistuu, kun voimakkaat 'jokapaikanlajit' ja haitalliset tulokaslajit valtaavat rantoja. Reheviä niittyjä pitäisi niittää kahdesti kesässä ja kerätä heinä pois. Siemenpankkia tulisi aika ajoin uudistaa antamalla siemenpankin itää ja harvinaisten kasvien kehittyä ja siementää.

Pohjaveden muodostumisen alueella maan pinnan paljastaminen voi johtaa pohjaveden laadun heikkenemiseen.

Maisemakohteen elämyksellinen arvo laskee ja maisemallinen jännite katoaa, kun merkittävät näkymät umpeutuvat. Linnamäkien luonne, tunnelma ja hahmottuminen muuttuvat herkästi, jos alueen osia tai vanhoja teitä valaistaan. Rantareitin valaistus on riittävän kaukana historiallisesti merkittävistä Linnamäistä. Se osoittaa joen rannan paikan hämärässä maisemassa. Myös reittien päällysteet, portaiden ja siltojen rakenteet voivat muuttaa vallien hahmoa ja heikentää alueen luonnetta ja ominaispiirteitä. Taidehistoriallinen linkki katkeaa, kun nuori puusto peittää kaupunkinäkömän tai jos 'Edelfeltin mänty' vaurioituu.

Kuva 19-20. Valokuvat Linnamäeltä toukokuussa 2016 näyttävät Linnavuoren rinteeseen maastopyöräilystä kuluneet urat, kuolleita puita ja näkymien eteen kasvaneita nuoria puita.

Pappilapellon viljelymaisemassa metsittyminen alentaa maiseman arvoa, kun nuoret puustot estävät jokea ja muinaismuistoja erottumasta. Tasaisilla savipohjaisilla mailla, joissa on vielä toimiva salaojitus, on perinteinen peltoviljely paras maisemanhoidon keino. Peltoja on vaikea säilyttää maanviljelykäytössä, koska peltolohkot ovat pieniä ja niiden hallinta muuttuu.

Joen ranta Maarin niemellä on virkistyskäytössä hyvin merkittävä. Käytöstä seuraa jonkin verran rehevöitymistä, epähygieenisyyttä ja roskaantumista. Jokiveden laadun paranemisen myötä on herännyt ajatus uimalan palauttamisesta jokirantaa. Maarin niemi on keskustan jokirannoista turvallisista, sillä siinä ei ole vesiliikennettä juuri lainkaan. Uimapaikan palauttamiselle on asemakaavalliset edellytykset eikä jokirannassa ole Natura-2000 alueen erityisiä luontoarvoja. Virkistys- tai uimarantaan liittyvä viemäroity palvelurakennus vähentäisi virkistyskäytöstä aiheutuvaa rehevöitymistä. Maarin niemellä veneveistämön kohdalla saattaa maaperä olla pilaantunut, sillä telakalla on valettu tinasta muutamia purjeveneen kölejä. Jokisedimentti saattaa sisältää pilaantuneita maita, sillä vastarannalla kyllästettiin puutavaraa vuosikymmenten ajan.

Kuva 21. Maarin niemen nurmella vietetään aikaa, vanhaa hiekkarantaa ja betonista kaidaa, ja pienvienelaiturit sekä Maarin lahden luonnonmukainen ranta. Valokuvat on otettu Maarin niemellä toukokuussa 2016.

Asemakaava

Pappilanpellon asemakaava on vuodelta 1960. Lähes koko alue on puistoaluetta. Maarin niemi ja joen ranta ovat puistoaluetta ja uimaranta-aluetta. Linnamäki on suurimmaksi osaksi muinaismuistoaluetta. Pappilankujalla on katualuetta ja pysäköintialuetta. Asemakaavaa ei ole tarvetta muuttaa. Muinaismuistojen ja pohjaveden suojelualueet on määritetty päätöksillä.

Internetkyselyn toiveet käytöstä

Maariin toivotaan uimarannan tai pienen uimapaikan palauttamista. Avointa laituria toivotaan kalastelua ja istuskelua varten. Palvelurakennus olisi tarpeen virkistysrannan käyttäjille kesäisin. Siinä voisi toimia yrittäjävetoinen kioskikahvila. Opasteet ja reittikuvaus ovat tarpeen vierailijoita varten. Vanhat maisemamaalaukset ovat kiinnostavia.

Aluetta koskevat useat suojelu ja rauhoituspäätökset. Niistä seuraa suoraan joitakin rajoituksia alueen käytölle. Linnamäki ja Kalmistomäki ovat muinaismuistoaluetta. Niitä ei saa käyttää tapahtumapaikkoina. Rinnemaastoa ei saa käyttää vaatimaan ulkoiluun ja urheiluun, jotka aiheuttavat maastossa eroosiota. Alueella on kaikenlainen kaivaminen ja maan peittäminen kiellettyä. Kaikista maaperään kajoavista suunnitelmista tulee olla yhteydessä suojelusta vastaavaan arkeologiin. Museovirasto voi erillisen suunnitelman mukaan ylläpitää tai muuttaa maaston muotoa tai järjestää alueella tutkimuksia.

Osa Linnamäen ja Pappilanpellon rinteestä on valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema. Rinteiden harvinainen kasvi- ja eliölajisto eivät kestä kulutusta eivätkä keräilyä.

Harjumäet ovat Valtakunnallisessa harjijensuojeluohjelmassa ja tärkeää pohjaveden muodostumisaluetta aivan pohjavedenottamon vieressä. Kaikki pohjaveden laatua heikentävä toiminta on kiellettyä. Pohjavedenottamon lähellä ei entisiä peltoja palauteta viljelykäyttöön eikä oteta pysyviksi laitumiksi, jotta maan pinta ei ole ajoittain paljaana.

Porvoonjokilaakso on Maarin lahdella, Pappilan rinneniityllä, Kalmistomäellä ja Linnamäellä osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY), Valtakunnallista Porvoonjokilaakson maisemakokonaisuutta sekä Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000-alue. Kulttuuriympäristön ja luontotyyppien arvot tulee säilyttää. Linnamäen ja Kalmistomäen läheisyydessä on syytä korostaa maisematilan vanhakantaista luonnetta, hiljaisuutta ja hämäryyttä. Näitä kahta mäkeä kiertävät ulkoilutiet ja -polut pohjautuvat vanhaan tiestöön,

jolla on kiinteän muinaismuiston luonnetta ja erityinen tunnelma, joten niiden valaiseminen ei ole sopivaa.

Linnamäki on matkailu- ja nähtävyysskohte, viihtymisen ja virkistysalue. Sitä käytetään kansallisena opetuskohteena ja se on myös mahdollinen historian tutkimusalue. Alueelle on hyvä olla informaatiotauluja ja kulkua ohjaavia opasteita. Tarvittaessa voidaan rakentaa kulkua ohjaavia rakenteita, portaita, aitoja ja siltoja. Niiden tulee tyyliltään sovitaa yhteen. Niillä ei niillä saa muuttaa alueen luonnetta tai tunnelmaa. Vanhaan puustoon ei saa kiinnittää rakenteita, jotka voivat heikentää niiden elinvoimaa. Linnamäen valliharjanteiden vakiintuneet käytävät ja mäkiä kiertävät vanhat kärrytiet sopivat hyvin matkailu- ja virkistyskäyttöön. Linnamäen ja Kalmistomäen rinteet eivät sovellu ulkoiluun, joka aiheuttaa eroosiota tai rikkoo hautakiveliöitä.

Linnamäen lakialue soveltuu pienimuotoisiin ja lyhytaikaisiin tapahtumiin, mutta se ei kestä isoja tapahtumia, jotka vaativat sähköä, vettä, sosiaaliloja tai tilapäisiä kiinteitä rakenteita. Tapahtumien järjestäminen on luvanvaraista – luvan antaja on Porvoon kaupunki ja metsähallitus.

Maarin niemen jokiranta on virkistysaluetta. Sinne sopivia toimintoja ovat oleskelu ja pienpelit, uimaranta, kanoottien rantautuminen sekä pienveneranta. Uimaranta tai uimapaikea voidaan palauttaa asemakaavan mukaiselle alueelle. Uimapaikan ja virkistyskäytön tueksi voidaan rakentaa viemäritäviä palvelurakennus entisen uimalarakennuksen tilalle. Rakentamisessa on kiinnitettävä huomiota tulvavaaraan ja kaikista kaivuutöistä on neuvoteltava museoviraston ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa ja kaikille toimenpiteille on saatava näiden hyväksyntä. Sellainen toiminta, joka edellyttää ajoneuvolla-ajoa lähelle, ei sovi Maarin niemelle eikä Pappilapellon jokirantaan. Maarin silta on kevyenliikenteen silta ja painorajoitettu.

Porvoonjoen varren rantareitti on yksi pääulkoilureiteistä ja siitä on hyvät yhteydet pohjoisille asuinalueille. Se on myös työmatkapyöräilyn reitti keskustaan. Rantareitin varteen voidaan ohjata toimintaa, joka vaatii valaistusta ja rakenteita, jotka muuttavat maisemakuvaa vähäisesti. Pysäköintipaikkoja tai ajoyhteyttä edellyttävää toimintaa ei voi sijoittaa joenrantaan.

Maastopyöräily ja -juoksu sopivat vanhoille tiepohjille ja Linnamäen valliharjanteiden laella kulkeville vakiintuneille poluille, mutta ei vallirinteisiin. Vesilaitoksen viereisellä mäellä voi juosta ja pyöräillä myös maastopoluilla.

Pappilapellon viljelymaisemat ovat keskeistä viheraluetta, jota käytetään päivittäiseen ulkoiluun ja virkistykseen. Pellot pyritään säilyttämään viljelyssä. Maarin niitty pyritään säilyttämään laitumena. Ketoalueilla on kevyt laidunnus mahdollista. Vanhassa kulttuurimaisemassa ovat myös muut kaupunkiviljelyn ja yhteislaidunnuksen muodot mahdollisia, jos ne tukevat alueen arvojen säilymistä. Vedenottamon pohjoispuoleinen laakson osa on eniten muuttunut ja kestää eniten maisemakuvan muutoksia. Sinne voidaan sijoittaa uusia avointa tilaa vaativia toimintoja ja uusia elementtejä kuten valaisemista.

Käyttösuunnitelma ja rajoitukset

Aluetta koskevat useat suojelu ja rauhoituspäätökset. Niistä seuraa suoraan joitakin rajoituksia alueen käytölle. Linnamäki ja Kalmistomäki ovat muinaismuistoaluetta. Niitä ei saa käyttää tapahtumapaikkoina. Rinnemaastoa ei saa käyttää vaativaan ulkoiluun ja urheiluun, jotka aiheuttavat maastossa eroosiota. Alueella on kaikenlainen kaivaminen ja maan peittäminen kiellettyä. Kaikista maaperään kajoavista suunnitelmista tulee olla yhteydessä suojelusta vastaavaan arkeologiin. Museovirasto voi erillisen suunnitelman mukaan ylläpitää tai muuttaa maaston muotoa tai järjestää alueella tutkimuksia.

Osa Linnamäen ja Pappilanpellon rinteestä on valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema. Rinteiden harvinainen kasvi- ja eliölajisto eivät kestä kulutusta eivätkä keräilyä.

Harjumäet ovat Valtakunnallisessa harjujungesuojeluohjelmassa ja tärkeää pohjaveden muodostumisaluetta aivan pohjavedenottamon vieressä. Kaikki pohjaveden laatua heikentävä toiminta on kiellettyä. Pohjavedenottamon lähellä ei entisiä peltoja palauteta viljelykäyttöön eikä oteta pysyviksi laitumiksi, jotta maan pinta ei ole ajoittain paljaana.

Porvoonjokilaakso on Maarin lahdella, Pappilan rinneriityllä, Kalmistomäellä ja Linnamäellä osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY), Valtakunnallista Porvoonjokilaakson maisemakokonaisuutta sekä Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000-alue. Kulttuuriympäristön ja luontotyyppien arvot tulee säilyttää. Linnamäen ja Kalmistomäen läheisyydessä on syytä korostaa maisematilan vanhakantaista luonnetta, hiljaisuutta ja hämäryyttä. Näitä kahta mäkeä kiertävät ulkoilutiet ja -polut pohjautuvat vanhaan tiestöön, jolla on kiinteän muinaismuiston luonnetta ja erityinen tunnelma, joten niiden valaiseminen ei ole sopivaa.

Linnamäki on matkailu- ja nähtävyysskohde, viihtymisen ja virkistysalue. Sitä käytetään kansallisena opetuskohteena ja se on myös mahdollinen historian tutkimusalue. Alueelle on hyvä olla informaatiotauluja ja kulkua ohjaavia opasteita. Tarvittaessa voidaan rakentaa kulkua ohjaavia rakenteita, portaita, aitoja ja siltoja. Niiden tulee tyyliltään sovittaa yhteen. Niillä ei niillä saa muuttaa alueen luonnetta tai tunnelmaa. Vanhaan puustoon ei saa kiinnittää rakenteita, jotka voivat heikentää niiden elinvoimaa. Linnamäen valliharjanteiden vakiintuneet käytävät ja mäkiä kiertävät vanhat kärrytiet sopivat hyvin matkailu- ja virkistyskäyttöön. Linnamäen ja Kalmistomäen rinteet eivät sovellu ulkoiluun, joka aiheuttaa eroosiota tai rikkoo hautakiveliöitä.

Linnamäen lakialue soveltuu pienimuotoisiin ja lyhytaikaisiin tapahtumiin, mutta se ei kestä isoja tapahtumia, jotka vaativat sähköä, vettä, sosiaaliloja tai tilapäisiä kiinteitä rakenteita. Tapahtumien järjestäminen on luvanvaraista – luvan antaja on Porvoon kaupunki ja metsähallitus.

Maarin niemen jokiranta on virkistysaluetta. Sinne sopivia toimintoja ovat oleskelu ja pienpelit, uimaranta, kanoottien rantautuminen sekä pienveneranta. Uimaranta tai uimapaikka voidaan palauttaa asemakaavan mukaiselle alueelle. Uimapaikan ja virkistyskäytön tueksi voidaan rakentaa viemäroittävää palvelurakennus entisen uimalarakennuksen tilalle. Rakentamisessa on kiinnitettävä huomiota tulvavaaraan ja kaikista kaivuutöistä on neuvoteltava museoviraston ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa ja kaikille toimenpiteille on saatava näiden hyväksyntä. Sellainen toiminta, joka edellyttää ajoneuvolla-ajoa lähelle, ei sovi Maarin niemelle eikä Pappilanpellon jokirantaan. Maarin silta on kevyenliikenteen silta ja painorajoitettu.

Porvoonjoen varren rantareitti on yksi pääulkoilureiteistä ja siitä on hyvät yhteydet pohjoisille asuinalueille. Se on myös työmatkapyöräilyn reitti keskustaan. Rantareitin varteen voidaan

ohjata toimintaa, joka vaatii valaistusta ja rakenteita, jotka muuttavat maisemakuvaa vähäisesti. Pysäköintipaikkoja tai ajoyhteyttä edellyttävää toimintaa ei voi sijoittaa joenrantaan.

Maastopyöräily ja -juoksu sopivat vanhoille tiepohjille ja Linnamäen valliharjanteiden laella kulkeville vakiintuneille poluille, mutta ei vallirinteisiin. Vesilaitoksen viereisellä mäellä voi juosta ja pyöräillä myös maastopoluilla.

Pappilapellon viljelymaisemat ovat keskeistä viheraluetta, jota käytetään päivittäiseen ulkoiluun ja virkistykseen. Pellot pyritään säilyttämään viljelyssä. Maarin niitty pyritään säilyttämään laitumena. Ketoalueilla on kevyt laidunnus mahdollista. Vanhassa kulttuurimaisemassa ovat myös muut kaupunkiviljelyn ja yhteislaidunnuksen muodot mahdollisia, jos ne tukevat alueen arvojen säilymistä. Vedenottamon pohjoispuoleinen laakson osa on eniten muuttunut ja kestää eniten maisemakuvan muutoksia. Sinne voidaan sijoittaa uusia avointa tilaa vaativia toimintoja ja uusia elementtejä kuten valaisemista.

Hoidon tavoitteet

Muinaismuistoalueilla puuston hoidossa kiinnitetään erityistä huomiota maaston muodon näkymiseen, mäntysukupolvien jatkuvuuteen ja käyttäjien turvallisuuteen. Näkymäaukeita ja kehtoalueita voidaan avata lisää. Linnamäen vallikedoilla, Pikkulinnamäen rinteillä ja muilla Pappilapellon kuivilla niityillä on tavoitteena säilyttää perinnebiotooppien biologinen monimuotoisuus ja ennallistaa rinteiden umpeen kasvaneita kohtia ketobiotoopeiksi. Toisena tavoitteena on palauttaa kulttuurihistoriallisesti merkittäviä näkymiä avoimiksi. Linnamäkien lähiympäristössä pyritään säilyttämään vanhakantainen tunnelma, hiljaisuus, luontainen valaistus ja suosimaan vanhoja maatalouden menetelmiä ja maisemanhoitokeinoja, kuten laidunnusta ja niittämistä. Hoitoa ja laidunnusta voidaan järjestää yhteistyössä asukkaiden ja harrastajaryhmien kanssa. Kaikista maaperään kajoavista suunnitelmista tulee olla yhteydessä suojelusta vastaavaan arkeologiin.

Pääulkoilureittiä, Porvoonjoen rantareittiä pidetään hyvässä kunnossa. Vanhaan tiestöön perustuvia käytäviä pidetään kunnossa ja hahmoltaan vanhakantaisina.

Pappilapellon kulttuurimaisemassa säilytetään viljavat pellot viljelyssä. Uusia viljely- ja hoitomuotoja voidaan ottaa käyttöön vedenottamon pohjoispuoleisessa laaksossa. Tulvanalaisilla rantapelloilla suositaan viljelykeinoja ja hoitomuotoja, joissa eroosio on vähäisintä ja maan pinta jatkuvasti kasvillisuuden peittämä. Haitallisten vieraslajien lisääntyminen pyritään estämään koko alueella.

Vesilaitoksenmäen metsäkuvassa tavoitellaan männikköä, joka suojaaa maastoa eroosiolta ja edistää pohjaveden muodostumista. Puuston hoidossa kiinnitetään erityistä huomiota ulkoilujoiden turvallisuuteen. Vedenottamon pihapiirissä on pohjaveden suojelu tärkeää ja maa säilytetään kasvipeitteisenä. Pihanhoidon tarkemmat tavoitteet määritellään rakennuksen käyttötarkoituksen mukaan.

Nuoria lehtimetsiköitä kehitetään kasvustorakenteeltaan mosaiikkimaisina kulttuurilehtoina. Niiden kuusettuminen estetään.

Maarin niemen ja joenrannan oleskeluniittyjen kasvillisuutta hoidetaan siten, että se kestää virkistyskäyttöä.

Maarin lahden rantoja kehitetään luontoarvojen pohjalta ja Linnamäen näkyvyyttä korostaen. Maarin lahden ja sen kasvillisuuden kehitystä seurataan edelleen jatkuvasti. Seurannan perusteella arvioidaan hoitotoimenpiteiden tarve.